

Kavşut. Z. (2022). Eğitim: İstidat Yeşerten Toprakta Bireyin İmal Sürecine. *Kadim Akademi SBD*, C. 6/2, s. 213-216

DOI Numarası/DOI Number: 10.55805/kadimsbd.1216659

Makale Türü / Article Type: Kitap Tanıtımı

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 09.12.2022

Makale Kabul Tarihi / Accepted Date: 09.12.2022

EĞİTİM: İSTİDAT YEŞERTEN TOPRAKTAN BİREYİN İMAL SÜRECİNE

Zuhal Kavşut*

**“Adem İnce, Eğitilmiş İnsanın İmali -Günümüz Eğitim Anlayışı Üzerine Deneme”
İnsan Yayınları, İstanbul, 2020, 336 s.**

Eğitim, günümüze kadar ne olduğu/olması gerektiği tartışılmalı bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihi süreç içerisinde çok kez değişikliğe uğrayan eğitim anlayışı hem insanı hem de toplumu şekillendirmektedir. Eğitim, günümüzde genel kabul gören ‘bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme¹ şeklinde tanımlanmaktadır. Bunun yanında birçok düşünür, eğitimi konu edinerek bu kavramın ne olduğu, nasıl olması gerektiği, insan ve toplum üzerine etkileri bakımından birbirinden farklı tanımlar da yapmaktadır. Eğitim, düşünürlerce özellikle geleneksel eğitim sistemi ve modern eğitim sistemi olarak iki yönüyle incelenmektedir. Kadim (geleneksel) eğitim anlayışı kendini bilmeyi, potansiyelini fark etmeyi öncelikle modern eğitim anlayışı, bireyi, bu bireyin yaşadığı toplumda kültürlenmesini ve tüketimi ön plana almaktadır.

Eğitim sosyolojisi alanında çalışmaları bulunan Âdem İnce, bu eserindeki açık ve anlaşılır üslupla akademik camiayla beraber genel okuyucuya da hitap etmeye çalışmaktadır. Yazar bu kitabında mevcut eğitim sistemleri ile yetişmiş günümüz insanının mahiyetini açıklamayı amaçlamaktadır. Ayrıca yazar, içsel ve ruhsal anlamlarından uzaklaştırılıp salt davranış değişikliğini vurgulayan günümüz eğitim anlayışını da tenkit etmektedir. Eğitim konusunda çok fazla eser yazılmış olmasına rağmen bu eser hem üslup noktasında hem de eğitimi incelerken ele aldığı kavramlar noktasında diğerlerinden ayrılmaktadır.

Yazar kitabını Eğitimin Hâli Pürmelali Üzerine bölümü yanında üç ana bölüme ayırmaktadır. Kitabın genelinde fikir ve tartışmaları ele alırken siyaset, sinema, din, felsefe ve edebiyat gibi alanlardan faydalanıp çok sayıda eseri referans göstermektedir. Bu tarz anlatım

* Mardin Artuklu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Eğitimi Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, e-mail: zuhal.kavsut@gmail.com
ORCID NO: <https://orcid.org/0000-0002-7323-2377>

¹ Selahattin Ertürk, Eğitimde Program Geliştirme, (Ankara: Yelkentepe Yayınları, 1972), s. 12.

okuyucuyu monoton ve teknik bir anlatının sıkıcılığından kurtarmaktadır. Ayrıca eğitim ile ilişkilendirilen konular kişiyi derin bir meraka sevk etmektedir. Bununla beraber yazarın yabancı kavramları kullanmadan önce yaptığı açıklamalar, okuyucunun doğrudan metne başlamasının önüne geçmekte ve okuyucuyu konuya hazırlama noktasında fayda sağlamaktadır.

Üretim ve tüketim odaklı günümüz anlayışında teknik bilgi öncelenmekte ve insanın entelektüel kabiliyetleri yitirilmektedir. Kitabın başında yer alan *Eğitimin Hâl-i Pürmelâli* bölümünde yazar, eğitimi mevcut anlayıştan kurtarmak amacıyla günümüz eğitilmiş insanının durumunu irdelemektedir. Yazar bu bölümde mevcut eğitim sistemini yine bu kavramın taşıdığı anlamlardan yola çıkarak incelemektedir. Bunun için de eğitimin, günümüzde ve kadim medeniyetlerde farklı anlamlar taşıdığını açıklamakla işe başlamaktadır. Ardından çağdaş eğitim anlayışının insanı tabiatına yabancılaştırdığını, bunun aksine geleneksel eğitimde kişinin içsel hâkimiyetinin ön planda olduğunu ve insanın potansiyeline ulaşabilmesini sağladığını dile getirmektedir.

Günümüz eğitim anlayışı Sanayi Devrimi ve Aydınlanma Düşüncesinden etkilenmiş ve bununla beraber eğitim yazarın ifadesiyle “bireyleri süje olarak imal eden bir fabrikaya” dönüşmüştür. Yazar bu bölümde, bahsedilen imal sürecinde insanın zihinsel köreltilişinin sebepleri ve sonuçlarını irdeler. Bölümün sonunda eğitim hakkındaki bazı postülalar üzerinde durmaktadır. Örneğin; modern dönemdeki eğitimin insanı daha makul yapmadığını, dikey hareketliliği sağlamanın aksine bu düzeni sağlamlaştırdığını ve sınıfsal yapının devamlılığını eğitim sebebiyle sağladığını ortaya koymaktadır. Bu postülalar karşısındaki düşünceleri ile yazar, günümüzde olumlu bakış açılarından çokluğundan etkilenip açıklama yapmaktansa eğitim kavramının tüm yönleriyle ‘mesele’ haline getirilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Günümüzde maddi üretim araçlarına sahip olan grubun yani burjuvanın elinde bulunan eğitim ve eğitim kurumları aracılığıyla sınıfsal eşitsizlikler ve bu durumun meşruiyeti endoktrine edilmektedir. Eğitim fabrikasından çıkan bireylerin çoğu için artık bu yadırganmayacak bir durumdur. Yazar da ‘Kapitalizm ve Homo Economicusun İmalı’ bölümünde ilk olarak Karl Marx’ın kapitalist toplum eleştirisinden yola çıkarak kapitalist devlet düzeni içindeki insanın eğitim kurumlarıyla olan ilişkisini anlatmaktadır. Bununla beraber yazar bu bölümde, kapitalist sistemde eğitimin bir ideoloji oluşturma aracı olarak kullanıldığından bahsetmektedir. Bu fikirle birlikte bir de okul ve eğitimin asıl hedefinin üretim sürecinde yer alacak işçiyi yetiştirmek olduğunu ifade etmektedir. Yazar daha sonra da Althusser’in fikirlerine temas etmekte ve devletin ideolojik aygıtları olarak kabul ettiği din, eğitim, aile, sendika, kültür ve basın gibi unsurların sözünü etmektedir. Bununla birlikte devlet iktidarını elde tutmanın, en etkili eğitim olan devletin ideolojik aygıtlarının elde tutulması demek olduğunu açıklamaktadır. Eğitimin en etkili ideolojik aygıt oluşunu da uzun sürmesine ve dolayısıyla çok fazla maruz kalınmasına bağlamaktadır.

Kitabın *Eğitimin Hâl-i Pürmelâli* ve *Kapitalizm ve Homo Economicusun İmalı* bölümlerinde eğitimin tarihsel arka planı farklı düşünürlerden desteklenerek ayrıntılı bir şekilde anlatılmakta ve eğitimin teknik beşer imal eden bir düzen olduğu ortaya konmaktadır. Kitabın *Neoliberalizm ve Performans Süjesinin İmalı* bölümünde ise neoliberal zihin yapısının hakimiyeti ile performans süjesine dönüştüğü konusunu irdelenmektedir. Bunun için de neoliberal düşüncenin altyapısı ve bu düşünce ile değişen insan özellikleri açıklanmaktadır.

Ayrıca, Batılı eğitim sisteminin Batı dışı toplumlarda nasıl hegemonya kurduğuna ve bu durumun oluşturduğu sessizlik kültürü ile beraber yabancılaşma mevzularına da açıklık getirilmektedir.

Neoliberalizm ile toplumda rekabet, eşitsizlik ve bireysellik ön plana çıkmakta ve bu yeni düzen ile toplum, modern performans toplumuna dönüşmektedir. Yazara göre böyle bir toplumda, insan da itaatkâr birey olmaktan çıkar ve performans süjesine dönüşür. Ayrıca bu insan rekabet ortamı içinde sürekli bir tüketme yarışına katılır ve tüketmesi sayesinde mutlu olduğu fikri ile bu sistemin devamlılığı sağlanır. Yazar bu durumun bireyi tüketmeye ve yaşamın devamı için sürekli çalışan bir hayvana yani ‘animal laborans’ konumuna ittiğini dile getirir. Buradan yola çıkarak da özgürlüğün eşyaya olan bağıllık anlamından uzaklaşp kapitalizm ile her şeye ulaşabilmek anlamını edindiğini açıklar.

Yazar ayrıca, özgürlükçü liberal düşüncenin hüküm sürdüğü ülkelerde yaşasak bile, modern devletin, çocuğu ideolojik yapılandırmaya maruz bıraktığını dile getirir. ‘Devlet çocuğu’ benzetmeni yaparak öğrencilerin eğitim aracılığıyla belli bir kalıba sokulduğunu Türkiye bağlamında değerlendirir. Türkiye’de iktidar politikalarına göre insanların Kemalistleştirilmeye veya muhafazakârlaştırılmaya çalışıldığını vurgulayarak bu durumu eleştiriye tutar. Devletin çocuğun nasıl yetiştirileceğine karar verecek pozisyonda olmadığı ve bu işin aileye ait olduğu görüşünü savunur.

Batılılaşma ve başkalaşma çabası ülkemizde hâkim olan eğitim anlayışının merkezine yerleş/tirilmiştir. Ne üzücü ki, eğitim süreçleri sonucunda nesiller kendi kimliklerinden uzaklaşmaktadır. Bununla beraber bir de küreselleşme adı altında tüm toplumlar kendi kimliklerinden uzaklaştırılıp aynılaştırılmaya çalışılmaktadır. Mevcut eğitim sistemini bireyin teknik bir beşer olarak üretildiği fabrikaya benzeten İnce, bölümün sonunda özgürlükçü eğitim anlayışı gibi insanı kemale ulaştırabilecek bir eğitime geçişin gerekliliğinden söz eder.

Yazar, kitabın üçüncü kısmı olan *Öğretmen ve Okul*’da başlıkta yer alan bu iki kavramın geçmiş ve günümüzdeki durumlarını açıklamaktadır. İnce, eğitim kavramının farklılaşmasıyla birlikte öğretmen kavramının da değiştiğini ifade eder. Eğitim kavramından terbiye anlamının çıkarılarak talim anlamının ön plana alındığını ve bundan dolayı öğretmenin vasıfsızlaştığını savunur. Yeni anlamıyla öğretmenin görevinin, hâkim iktidarın ürettiği bilgiyi öğrencilere aktarma olduğunu dile getirir. Bu bölümde yazar okulu ise herkesi tektipleştiren bir kurum olarak değerlendirir. Okulda öğrenciye kazandırılması gerekenlerin hakikat, güzellik, öğrenme ve kültür olduğunu, buna karşı öğretmen, öğrenci ve modern okul sisteminin farklılaşmasıyla bu hedeften çok uzaklaştığını söyler.

Ülkemizde eğitim konusunda birçok eser kaleme alınmıştır. Fakat bu kitaplar genellikle eğitim kavramını tek yönlü olarak incelemektedir. Buna karşın *Eğitilmiş İnsanın İmali*, eğitim konusunu çok fazla ve farklı alanlarda fikirler ortaya koyan düşünürlerin sözleriyle desteklemesi ve eğitimin günümüzdeki durumunu eleştirel bir şekilde değerlendirmesi bakımından önemli bir yere sahiptir. Bu yönüyle *Eğitilmiş İnsanın İmali*, modern eğitim sisteminin evrelerinden geçmiş ve geçmekte olan herkesin okuması gereken eserdir. Ayrıca eğitim konusunda farklı düşünürden çok fazla alıntının yapılmış olması yönüyle de eğitim konusunu araştıranların zengin kaynakçasından faydalanabilecekleri bir çalışmadır.

KAYNAKÇA

Ertürk, Selahattin. *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları, 1972.